

महर्षिवेदव्यासप्रणीतं
श्रीमद्भागवतमहापुराणम्
श्रीधरीटीका एवं
गुजरातीव्याख्यासहितम्
[प्रथम-खण्ड]

(प्रथमः, द्वितीयः एवं तृतीयः स्कन्धः)

सच्चिदानन्दरूपाय विश्वोत्पत्त्यादिहेतवे ।
तापत्रयविनाशाय श्रीकृष्णाय वयं नमः ॥
सदा सेव्या सदा सेव्या श्रीमद्भागवती कथा ।
यस्याः श्रवणमात्रेण हरिश्चित्तं समाश्रयेत् ॥

अनुवादिका : श्रीमती वैदेही पार्थिवकुमार अध्यारु

વિષય-સૂચી

પ્રથમ ખંડ

અધ્યાય સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
------------	------	----------

શ્રીમદ્ભાગવતમાહાત્મ્ય

૧. દેવર્ષિ નારદનો ભક્તિ સાથે ભેટો	૨૧
૨. ભક્તિનું દુઃખ દૂર કરવા માટે નારદજીનો પ્રયત્ન	૩૦
૩. ભક્તિના દુઃખનું નિવારણ	૩૯
૪. ગોકર્ણ-ઉપાધ્યાનનો પ્રારંભ	૪૭
૫. ધુંધુકારીને પ્રેતયોનિની પ્રાપ્તિ અને તેમાંથી ઉદ્ધાર	૫૬
૬. સપ્તાહયજ્ઞની વિધિ	૬૬

પહેલો સ્કંધ

૧. શ્રીસૂતજીને શૌનકાદિ ઋષિઓના પ્રશ્નો	૭૯
૨. ભગવત્કથા અને ભગવદ્ભક્તિનો મહિમા	૧૦૨
૩. ભગવાનના અવતારોનું વર્ણન	૧૧૭
૪. મહર્ષિ વ્યાસનો અસંતોષ	૧૩૪
૫. ભગવાનના યશોગાનનો મહિમા અને દેવર્ષિ નારદજીનું પૂર્વચરિત્ર	૧૪૩
૬. નારદજીના પૂર્વચરિત્રનો શેષ ભાગ	૧૬૨
૭. અશ્વત્થામા દ્વારા દ્રૌપદીના પુત્રોનો વધ તથા અર્જુન દ્વારા અશ્વત્થામાને દંડ	૧૭૪
૮. ગર્ભમાં પરીક્ષિતનું રક્ષણ, કુન્તીજીની સ્તુતિ અને યુધિષ્ઠિરનો શોક	૧૯૨
૯. યુધિષ્ઠિર વગેરેનું ભીષ્મપિતામહ પાસે ગમન તથા શ્રીકૃષ્ણની સ્તુતિપૂર્વક પિતામહ ભીષ્મનું મહાપ્રસ્થાન	૨૦૯
૧૦. શ્રીકૃષ્ણનું દ્વારકા-ગમન	૨૨૫
૧૧. દ્વારકામાં શ્રીકૃષ્ણનું રાજોચિત સ્વાગત	૨૩૮
૧૨. પરીક્ષિતનો જન્મ	૨૫૧
૧૩. ધૃતરાષ્ટ્ર અને ગાંધારીનું વનગમન	૨૬૧
૧૪. અપશુકન જોવાથી યુધિષ્ઠિરની શંકા અને દ્વારકાથી અર્જુનનું આગમન	૨૭૮
૧૫. શ્રીકૃષ્ણવિરહવ્યથિત - પાંડવોનું સ્વર્ગારોહણ	૨૮૮
૧૬. પરીક્ષિતનો દિગ્વિજય તથા ધર્મ અને પૃથ્વીનો સંવાદ	૩૦૭

૧૭. રાજા પરીક્ષિત દ્વારા કલિનું દમન.....	૩૧૮
૧૮. રાજા પરીક્ષિતને શૃંગીઋષિનો શાપ.....	૩૩૦
૧૯. પરીક્ષિતનું અનશનપ્રત અને શુકદેવજીનું આગમન.....	૩૪૫

===== બીજો સ્કંધ =====

૧. ધ્યાનવિધિ અને ભગવાનનું વિરાટસ્વરૂપ.....	૩૫૯
૨. ભગવાનનાં સ્પૃજ અને સૂક્ષ્મ રૂપોની ધારણા તથા કમમુક્તિ અને સદ્યોમુક્તિ.....	૩૭૪
૩. કામનાઓ અનુસાર વિવિન્ન દેવોની ઉપાસના તથા ભગવદ્ભક્તિનું પ્રાધાન્ય.....	૩૯૩
૪. રાજાનો સૃષ્ટિવિષયક પ્રશ્ન અને શુકદેવજી દ્વારા કથા-આરંભ.....	૪૦૧
૫. સૃષ્ટિવર્ણન.....	૪૦૯
૬. વિરાટસ્વરૂપની વિભૂતિઓનું વર્ણન.....	૪૨૩
૭. ભગવાનના લીલાવતારોની કથા.....	૪૪૪
૮. રાજા પરીક્ષિતના પ્રશ્નો.....	૪૭૪
૯. બ્રહ્માજીને ભગવદ્ધામદર્શન અને ભગવાન દ્વારા તેમને ચતુઃશ્લોકી ભાગવતનો ઉપદેશ....	૪૮૨
૧૦. ભાગવતનાં દસ લક્ષણો.....	૪૯૮

===== ત્રીજો સ્કંધ =====

૧. ઉદ્ભવજી અને વિદુરજીનું મિલન.....	૫૧૯
૨. ઉદ્ભવજી દ્વારા ભગવાનની બાળલીલાઓનું વર્ણન.....	૫૩૮
૩. ભગવાનનાં અન્ય લીલાચરિત્રોનું વર્ણન.....	૫૫૦
૪. ઉદ્ભવજીની વિદાય લઈને વિદુરનું મૈત્રેયમુનિ પાસે ગમન.....	૫૫૮
૫. વિદુરજીના પ્રશ્નો અને મૈત્રેયજી દ્વારા સૃષ્ટિક્રમનું વર્ણન.....	૫૬૭
૬. વિરાટ શરીરની ઉત્પત્તિ.....	૫૮૮
૭. વિદુરજીના પ્રશ્નો.....	૫૯૯
૮. બ્રહ્માજીની ઉત્પત્તિ.....	૬૧૩
૯. બ્રહ્માજી દ્વારા ભગવાનની સ્તુતિ.....	૬૨૮
૧૦. દસ પ્રકારની સૃષ્ટિનું વર્ણન.....	૬૪૭
૧૧. મન્વન્તરાદિ કાળવિભાગનું વર્ણન.....	૬૫૭
૧૨. સૃષ્ટિવિસ્તાર.....	૬૭૩
૧૩. વરાહાવતાર.....	૬૮૬

૧૪. દિતિ દ્વારા મર્ભધારણ	૭૦૨
૧૫. જય-વિજયને સનકાદિકનો શાપ	૭૧૬
૧૬. જય-વિજયનું વૈકુંઠથી પતન	૭૪૩
૧૭. હિરણ્યકશિપુ અને હિરણ્યાક્ષનો જન્મ તથા હિરણ્યાક્ષનો દિગ્વિજય	૭૫૮
૧૮. હિરણ્યાક્ષ સાથે વરાહભગવાનનું યુદ્ધ	૭૬૬
૧૯. હિરણ્યાક્ષવધ	૭૭૬
૨૦. બ્રહ્માજીએ રચેલી અનેક વિધ સૃષ્ટિનું વર્ણન	૭૮૬
૨૧. કર્મજીની તપસ્યા અને ભગવાનનું વરદાન	૮૦૨
૨૨. દેવહૂતિ સાથે કર્મ પ્રજાપતિનો વિવાહ	૮૨૧
૨૩. કર્મ અને દેવહૂતિનો વિવાહ	૮૩૨
૨૪. શ્રીકપિલભગવાનનો જન્મ	૮૪૮
૨૫. દેવહૂતિ માતાનો પ્રશ્ન તથા કપિલભગવાન દ્વારા ભક્તિયોગના મહિમાનું વર્ણન	૮૬૨
૨૬. મહદાદિ જુદાં જુદાં તત્વોની ઉત્પત્તિનું વર્ણન	૮૮૫
૨૭. પ્રકૃતિ-પુરુષના વિવેકથી મોક્ષપ્રાપ્તિનું વર્ણન	૯૦૯
૨૮. અષ્ટાંગયોગની વિધિ	૯૨૨
૨૯. ભક્તિનો મર્મ અને કાળનો મહિમા	૯૫૨
૩૦. દેહ અને ગૃહમાં આસક્ત મનુષ્યોની અધોગતિનું વર્ણન	૯૬૭
૩૧. મનુષ્યધોનિને પ્રાપ્ત થયેલ જીવની ગતિનું વર્ણન	૯૭૫
૩૨. ધૂમ્રમાર્ગ અને અર્ચિરાદિ માર્ગથી જનારાઓની ગતિનું તથા ભક્તિયોગની ઉત્કૃષ્ટતાનું વર્ણન	૯૯૫
૩૩. દેવહૂતિને તત્વજ્ઞાન અને મોક્ષપદની પ્રાપ્તિ	૧૦૧૩

महर्षिवेदव्यासप्रणीतं
श्रीमद्भागवतमहापुराणम्
श्रीधरीटीका एवं
गुजरातीव्याख्यासहितम्
[द्वितीय-खण्ड]
(चतुर्थः, पञ्चमः एवं षष्ठः स्कन्धः)

सच्चिदानन्दरूपाय विश्वोत्पत्त्यादिहेतवे ।
तापत्रयविनाशाय श्रीकृष्णाय वयं नमः ॥
सदा सेव्या सदा सेव्या श्रीमद्भागवती कथा ।
यस्याः श्रवणमात्रेण हरिश्चित्तं समाश्रयेत् ॥

अनुवादिका : श्रीमती वैदेही पार्थिवकुमार अध्यारु

વિષય-સૂચી

દ્વિતીય ખંડ

અધ્યાય સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
<hr/>		
<hr/>		
	ચોથો સ્કંધ	
૧.	સ્વાયંભુવ મનુની કન્યાઓના વંશનું વર્ણન	૯
૨.	ભગવાન શિવ અને દક્ષ પ્રજાપતિનું મનોમાલિન્ય.....	૨૪
૩.	પિતાને ત્યાં યજ્ઞોત્સવમાં જવા માટે સતીનો આગ્રહ	૩૫
૪.	સતીનો અગ્નિપ્રવેશ	૪૫
૫.	વીરભદ્રકૃત દક્ષયજ્ઞવિધ્વંસ અને દક્ષવધ.....	૬૨
૬.	બ્રહ્માદિ દેવતાઓનું કૈલાસગમન તથા શ્રીમહાદેવજીનું સ્તવન.....	૬૯
૭.	દક્ષયજ્ઞની પૂર્તિ.....	૮૪
૮.	ધ્રુવજીનું વન-ગમન	૧૧૦
૯.	વરદાન પ્રાપ્ત કરીને ધ્રુવજીનું નગર પ્રતિ આગમન.....	૧૨૯
૧૦.	યક્ષો દ્વારા ઉત્તમનો વધ તથા ધ્રુવનું યક્ષો સાથે યુદ્ધ	૧૪૯
૧૧.	ધ્રુવજીને યુદ્ધ બંધ કરવા માટે સ્વાયંભુવ મનુ દ્વારા ઉપદેશ	૧૫૪
૧૨.	ધ્રુવજીને કુબેરનું વરદાન અને વિષ્ણુલોકની પ્રાપ્તિ.....	૧૬૫
૧૩.	રાજર્ષિ અંગનો ગૃહત્યાગ	૧૭૮
૧૪.	રાજા વેનની કથા તથા નિષાદની ઉત્પત્તિ	૧૮૭
૧૫.	મહારાજ પૃથુનો આવિર્ભાવ તથા રાજ્યાભિષેક	૧૯૫
૧૬.	મહારાજ પૃથુનું સ્તવન	૨૦૧
૧૭.	પૃથ્વીએ કરેલી પૃથુરાજાની સ્તુતિ.....	૨૦૮
૧૮.	પૃથ્વીદોહન.....	૨૧૭
૧૯.	મહારાજ પૃથુના સો અશ્વમેધ યજ્ઞો.....	૨૨૪
૨૦.	મહારાજ પૃથુની યજ્ઞશાળામાં ભગવાન વિષ્ણુનો પ્રાદુર્ભાવ	૨૩૩
૨૧.	પૃથુરાજાનો પોતાની પ્રજાને ઉપદેશ	૨૪૬
૨૨.	મહારાજ પૃથુને સનકાદિનો ઉપદેશ	૨૬૪
૨૩.	રાજા પૃથુની તપશ્ચર્યા અને પરલોકગમન.....	૨૮૩
૨૪.	પૃથુવંશ તથા રુદ્રગીત.....	૨૯૩
૨૫.	પુરંજન-ઉપાખ્યાનનો પ્રારંભ.....	૩૧૯

૨૬. પુરંજનની મૃગયાનું વર્ણન તથા તેની પ્રિયાનો પ્રસ્રવકોપ	૩૩૬
૨૭. પુરંજનના નગર પર ચંડવેગનું આક્રમણ અને કાળકન્યાના ચરિત્રનું વર્ણન	૩૪૫
૨૮. પુરંજનને સ્ત્રીયોનિની પ્રાપ્તિ તથા અવિજ્ઞાતના ઉપદેશથી તેની મુક્તિ	૩૫૨
૨૯. પુરંજનોપાખ્યાનનું તાત્પર્ય	૩૭૦
૩૦. પ્રયેતાઓને શ્રીવિષ્ણુ ભગવાનનું વરદાન	૩૯૮
૩૧. નારદજીના ઉપદેશથી પ્રયેતાઓની મુક્તિ	૪૧૨

પાંચમો સ્કંધ

૧. પ્રિયવ્રત-ચરિત્ર	૪૨૩
૨. આગ્નીધ્ર-ચરિત્ર	૪૪૬
૩. રાજા નાભિનું ચરિત્ર	૪૫૭
૪. શ્રીઋષભદેવજીનું રાજ્યશાસન	૪૬૭
૫. શ્રીઋષભદેવજીનો પોતાના પુત્રોને જ્ઞાનોપદેશ તથા સ્વયં અવધૂતવૃત્તિનું પ્રદર્શન	૪૭૩
૬. ઋષભદેવજીનો દેહત્યાગ	૪૮૨
૭. ભરત-ચરિત્ર	૫૦૨
૮. ભરતજીનો મૃગના મોહમાં ફસાવાથી મૃગયોનિમાં જન્મ	૫૧૦
૯. ભરતજીનો બ્રાહ્મણકુળમાં જન્મ	૫૨૨
૧૦. જડભરતજી અને રાજા રહુગણનો સત્સંગ	૫૩૨
૧૧. રાજા રહુગણને ભરતજીનો ઉપદેશ	૫૪૬
૧૨. રહુગણનો પ્રશ્ન અને ભરતજીનું સમાધાન	૫૫૮
૧૩. ભવાટવીનું વર્ણન અને રહુગણનો સંશયનાશ	૫૬૬
૧૪. ભવાટવીનું સ્પર્શીકરણ	૫૭૮
૧૫. ભરતજીના વંશનું વર્ણન	૬૦૦
૧૬. ભુવનકોશનું વર્ણન	૬૦૫
૧૭. ગંગાજીનું વિવરણ તથા ભગવાન શંકરકૃત સંકર્ષણદેવની સ્તુતિ	૬૧૫
૧૮. બિન્ન બિન્ન વર્ષોનું વર્ણન	૬૨૮
૧૯. કિમ્પુરુષ અને ભારતવર્ષનું વર્ણન	૬૪૯
૨૦. અન્ય છ દ્વીપો તથા લોકાલોક પર્વતનું વર્ણન	૬૬૬
૨૧. સૂર્યનો રથ અને તેની ગતિનું વર્ણન	૬૮૧
૨૨. બિન્ન બિન્ન ગ્રહોની સ્થિતિ અને ગતિનું વર્ણન	૬૯૧

૨૩. શિશુમારચક્રનું વર્ણન	૬૯૮
૨૪. રાહુ વગેરેની સ્થિતિ, અતલાદિ નીચેના લોકોનું વર્ણન	૭૦૨
૨૫. શ્રીસંકર્ષણદેવનું વિવરણ અને સ્તુતિ	૭૧૭
૨૬. નરકોની વિભિન્ન મતિઓનું વર્ણન	૭૨૩

છઠ્ઠો સ્કંધ

૧. અજ્ઞમિલ-ઉપાખ્યાનનો પ્રારંભ	૭૩૭
૨. વિષ્ણુદૂતો દ્વારા ભાગવતધર્મનિરૂપણ અને અજ્ઞમિલનું પરમધામગમન	૭૬૨
૩. યમરાજ અને યમદૂતોનો સંવાદ	૭૮૧
૪. દક્ષ દ્વારા ભગવાનની સ્તુતિ અને ભગવાનનો પ્રાદુર્ભાવ	૭૯૮
૫. શ્રીનારદજીના ઉપદેશથી દક્ષપુત્રોની વિરક્તિ તથા નારદજીને દક્ષનો શાપ	૮૨૩
૬. દક્ષપ્રજાપતિની સાઈઠ કન્યાઓના વંશનું વર્ણન	૮૩૯
૭. બૃહસ્પતિજીએ કરેલો દેવોનો ત્યાગ અને વિશ્વરૂપની દેવગુરુ તરીકે વરણી	૮૪૯
૮. નારાયણકવચનો ઉપદેશ	૮૬૦
૯. વિશ્વરૂપનો વધ, વૃત્રાસુર દ્વારા દેવોની હાર, દેવોએ કરેલી ભગવાનની સ્તુતિ તથા ભગવાનનું વરદાન	૮૭૬
૧૦. દેવતાઓ દ્વારા દષીણિ ઋષિનાં અસ્થિઓથી વચ્ચનું નિર્માણ અને વૃત્રાસુરની સેના પર આક્રમણ	૯૦૭
૧૧. વૃત્રાસુરની વીરવાણી અને ભગવતપ્રાપ્તિ	૯૧૫
૧૨. વૃત્રાસુરનો વધ	૯૨૫
૧૩. ઈન્દ્ર પર બાહ્યહત્યાનું આક્રમણ	૯૩૫
૧૪. વૃત્રાસુરનું પૂર્વચરિત્ર	૯૪૨
૧૫. ચિત્રકેતુને અંગિરા ઋષિ અને નારદજીનો ઉપદેશ	૯૫૬
૧૬. ચિત્રકેતુનો વૈરાગ્ય તથા સંકર્ષણદેવનાં દર્શન	૯૬૬
૧૭. ચિત્રકેતુને પાર્વતીજીનો શાપ	૯૮૫
૧૮. અદિતિ અને દિતિનાં સંતાનોની તથા મરુદ્ગણોની ઉત્પત્તિનું વર્ણન	૧૦૦૭
૧૯. પુંસવનવ્રતની વિધિ	૧૦૨૫

महर्षिवेदव्यासप्रणीतं
श्रीमद्भागवतमहापुराणम्
श्रीधरीटीका एवं
गुजरातीव्याख्यासहितम्
[तृतीय-खण्ड]

(सप्तमः, अष्टमः एवं नवमः स्कन्धः)

सच्चिदानन्दरूपाय विश्वोत्पत्त्यादिहेतवे ।
तापत्रयविनाशाय श्रीकृष्णाय वचं नमः ॥
सदा सेव्या सदा सेव्या श्रीमद्भागवती कथा ।
यस्याः श्रवणमात्रेण हरिश्चित्तं समाश्रयेत् ॥

अनुवादिका : श्रीमती वैदेही पार्थिवकुमार अध्यारु

વિષય-સૂચી

ત્રીતીય ખંડ

અધ્યાય સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
સાતમો સ્કંધ		
૧.	નારદ-યુષિષ્ઠિરનો સંવાદ તથા જય-વિજયની કથા	૧૫
૨.	હિરણ્યાક્ષનો વધ અને હિરણ્યકશિપુનું સૌને સ્નાનવન	૩૫
૩.	હિરણ્યકશિપુની તપસ્યા અને વરદાનપ્રાપ્તિ	૫૭
૪.	હિરણ્યકશિપુના અત્યાચાર અને પ્રહ્લાદજીના ગુણો	૭૧
૫.	હિરણ્યકશિપુ દ્વારા પ્રહ્લાદજીના વધના પ્રયત્ન	૮૩
૬.	પ્રહ્લાદજી દ્વારા અસુરબાળકોને ઉપદેશ	૧૦૪
૭.	પ્રહ્લાદજીએ માતાના ગર્ભમાં મેળવેલા નારદજીના ઉપદેશનું વર્ણન	૧૨૦
૮.	નરસિંહભગવાનનો પ્રાદુર્ભાવ, હિરણ્યકશિપુનો વધ અને ભગવાનની સ્તુતિ	૧૪૩
૯.	પ્રહ્લાદજી દ્વારા નરસિંહ ભગવાનની સ્તુતિ	૧૭૦
૧૦.	પ્રહ્લાદજીનો રાજ્યાભિષેક તથા ત્રિપુરાદહન કથા	૨૧૩
૧૧.	માનવધર્મ, વર્ણધર્મ અને સ્ત્રીધર્મનું નિરૂપણ	૨૩૫
૧૨.	બ્રહ્મચાર્યશ્રમ અને વાનપ્રસ્થાશ્રમના નિયમો	૨૫૦
૧૩.	યતિધર્મનું નિરૂપણ તથા અવધૂત-પ્રહ્લાદનો સંવાદ	૨૬૨
૧૪.	ગૃહસ્થનો સદાચાર	૨૭૮
૧૫.	ગૃહસ્થો માટે મોક્ષધર્મનું વર્ણન	૨૯૧

આઠમો સ્કંધ

૧.	મન્વન્તરોનું વર્ણન	૩૨૫
૨.	ગજગ્રાહયુદ્ધનું વર્ણન	૩૩૭
૩.	ગજેન્દ્રમોક્ષ સ્તોત્ર	૩૪૪
૪.	ગજ અને ગ્રાહનું પૂર્વચરિત્ર તથા તેમનો ઉદ્ધાર	૩૬૧
૫.	અસુરોથી પરાજિત થયેલા દેવતાઓ સહિત બ્રહ્માજી દ્વારા ભગવાનની સ્તુતિ	૩૬૬
૬.	દેવોની દાનવો સાથે સંધિ અને સમુદ્રમંથન માટે ઉદ્યોગ	૩૮૨
૭.	સમુદ્રમંથનનો આરંભ અને ભગવાન શંકરનું વિષપાન	૩૯૩
૮.	સમુદ્રમાંથી અમૃતનું પ્રાકટ્ય અને ભગવાનનો મોહિની-અવતાર	૪૧૨
૯.	મોહિનીરૂપ ભગવાનદ્વારા અમૃતની વહેંચણી	૪૨૪

અધ્યાય સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
૧૦.	દેવાસુર-સંગ્રામ	૪૩૩
૧૧.	દેવાસુર-સંગ્રામની સમાપ્તિ	૪૪૪
૧૨.	ભગવાન શિવ દ્વારા મોહિનીરૂપના મહિમાનું પ્રાકટ્ય	૪૫૨
૧૩.	આગામી સાત મન્વન્તરોનું વર્ણન	૪૬૫
૧૪.	મનુ વગેરેનાં ભિન્નભિન્ન કર્મોનું નિરૂપણ	૪૭૧
૧૫.	રાજા બલિનો સ્વર્ગ પર વિજય	૪૭૪
૧૬.	કશ્યપજી દ્વારા અદિતિને પચોત્રતનો ઉપદેશ	૪૮૩
૧૭.	ભગવાનનું પ્રાકટ્ય અને અદિતિને વરદાન	૪૮૬
૧૮.	વામન ભગવાનનો પ્રાદુર્ભાવ અને બલિરાજાની યજ્ઞશાળામાં ગમન	૫૦૪
૧૯.	ત્રણ પગલાં ભૂમિની યાચના અને શુકાચર્ય દ્વારા દાનનો નિષેધ	૫૧૧
૨૦.	બલિરાજાનું ત્રણ પગલાં ભૂમિદાન અને વામનજીનું વિરાટ રૂપ	૫૨૫
૨૧.	વામનભગવાન દ્વારા બલિને બંધન	૫૩૪
૨૨.	બલિનું આત્મનિવેદન તથા બલિને દુર્લભ વરપ્રદાન	૫૪૧
૨૩.	બલિરાજાનું બંધનમાંથી મુક્ત થઈ સુતલ લોકમાં ગમન	૫૫૩
૨૪.	શ્રીભગવાનના મત્સ્યાવતારની કથા	૫૬૧

નવમો સ્કંધ

૧.	વૈવસ્વત મનુના પુત્ર રાજા સુદ્યુમ્નની કથા	૫૭૭
૨.	મનુના પૃષ્ઠ વગેરે પાંચ પુત્રોનો વંશ	૫૮૪
૩.	મહર્ષિ અ્યવન અને સુકન્યાનું ચરિત્ર, રાજા શર્યાતિનો વંશ	૫૯૦
૪.	નાભાગ અને અંબરીષની કથા	૫૯૭
૫.	દુર્વાસાજીના દુઃખનું નિવારણ	૬૧૭
૬.	ઈક્ષ્વાકુના વંશનું વર્ણન, માન્ધાતા અને સૌભરિ ઋષિની કથા	૬૨૪
૭.	રાજા ત્રિશંકુ અને હરિશ્ચંદ્રની કથા	૬૩૭
૮.	સગર-ચરિત્ર	૬૪૪
૯.	ભગીરથચરિત્ર અને ગંગાવતરણ	૬૫૩
૧૦.	ભગવાન શ્રીરામની લીલાઓનું વર્ણન	૬૬૫
૧૧.	ભગવાન શ્રીરામની શેષલીલાઓનું વર્ણન	૬૮૨
૧૨.	ઈક્ષ્વાકુવંશના શેષ રાજાઓનું વર્ણન	૬૯૧
૧૩.	રાજા નિમિના વંશનું વર્ણન	૬૯૩

અવસાન સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
૧૪.	ચંદ્રવંશનું વર્ણન	૬૯૮
૧૫.	ઋષીક, જમદગ્નિ અને પરશુરામજીનું ચરિત્ર	૭૧૦
૧૬.	પરશુરામજીએ કરેલો ક્ષત્રિય-સહાર અને વિશ્વામિત્રજીના વંશની કથા	૭૨૦
૧૭.	ક્ષત્રપૃદ્ધ, રજિ વગેરે રાજાઓના વંશનું વર્ણન	૭૨૯
૧૮.	યયાતિ-ચરિત્ર	૭૩૨
૧૯.	યયાતિનો ગુહત્યાગ	૭૪૩
૨૦.	પુરુના વંશનું તથા રાજા દુષ્યંત અને ભરતના ચરિત્રનું વર્ણન	૭૫૦
૨૧.	ભરતવંશનું વર્ણન, રાજા રંતિદેવની કથા	૭૬૧
૨૨.	પાંચાલ, કૌરવ અને મગધદેશીય રાજાઓના વંશનું વર્ણન	૭૭૦
૨૩.	અનુ, દુહિ, તુર્વશુ અને યદુના વંશનું વર્ણન	૭૮૦
૨૪.	વિકર્ભના વંશનું વર્ણન	૭૮૭

॥ શ્રીહરિઃ ॥

મેરા સત્ ચિત્ આનંદરૂપ કોઈ કોઈ જાણે રે॥

જનમ મરણ મેરા ધર્મ નહીં હૈ।

પાપ પુણ્ય મેરા કર્મ નહીં હૈ॥

મैं હૂં સાક્ષીભૂત કોઈ કોઈ જાણે રે॥

પંચકોશ સે મैं હૂં ન્યારા।

ત્રીન અવસ્થા સે ભી ન્યારા॥

અનુપમ ચિત્-સ્વરૂપ કોઈ કોઈ જાણે રે।

મેરા સત્ ચિત્ આનંદરૂપ કોઈ કોઈ જાણે રે॥

महर्षिवेदव्यासप्रणीतं
श्रीमद्भागवतमहापुराणम्
श्रीधरीटीका एवं
गुजरातीव्याख्यासहितम्
[चतुर्थ-खण्ड]

दशमः स्कन्धः [पूर्वार्द्धः एवं उत्तरार्द्धः]

सच्चिदानन्दरूपाय विश्वोत्पत्त्यादिहेतवे ।
तापत्रयविनाशाय श्रीकृष्णाय नमः ॥
सदा सेव्या सदा सेव्या श्रीमद्भागवती कथा ।
यस्याः श्रवणमात्रेण हरिश्चित्तं समाश्रयेत् ॥

अनुवादिका : श्रीमती वैदेही पार्थिवकुमार अध्यारु

વિષય-સૂચી

ચતુર્થ ખંડ

અધ્યાય સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
<hr/> દશમ સ્કંધ પૂર્વાર્ધ <hr/>		
૧.	શ્રીકૃષ્ણાવતારની ભૂમિકા.....	૧૧
૨.	ભગવાનનો ગર્ભપ્રવેશ અને દેવો દ્વારા ગર્ભસ્તુતિ.....	૩૪
૩.	ભગવાન શ્રીકૃષ્ણનું પ્રાકટ્ય.....	૫૩
૪.	કંસના હાથમાંથી છૂટીને આકાશમાં ગયેલાં યોગમાયાની ભવિષ્યવાણી.....	૭૪
૫.	ગોકુળમાં ભગવાનનો જન્મમહોત્સવ.....	૮૪
૬.	પૂતના-ઉદ્ધાર.....	૯૨
૭.	શકટભજનલીલા તથા વૃણાવર્તનો ઉદ્ધાર.....	૧૦૩
૮.	નામકરણ-સસ્કાર અને વિશ્વરૂપદર્શન.....	૧૧૨
૯.	દામોદરલીલા.....	૧૨૮
૧૦.	યમહર્જનનો ઉદ્ધાર.....	૧૩૪
૧૧.	ગોકુળથી વૃદાવનપ્રયાણ તથા વત્સાસુર અને બકાસુરનો ઉદ્ધાર.....	૧૪૫
૧૨.	અષ્ટાસુરનો ઉદ્ધાર.....	૧૫૮
૧૩.	બ્રહ્માજીનો મોહ અને તેનો નાશ.....	૧૭૨
૧૪.	બ્રહ્માજી દ્વારા ભગવાનની સ્તુતિ.....	૧૮૩
૧૫.	ધેનુકાસુરનો વધ.....	૨૨૫
૧૬.	કાલિયનાગ ઉપર કૃપા.....	૨૩૬
૧૭.	કાલિયનાગની વિદાય તથા પ્રજવાસીઓનું દાવાનળથી રક્ષણ.....	૨૫૮
૧૮.	પ્રલંબાસુરનો ઉદ્ધાર.....	૨૬૩
૧૯.	ગાયો અને ગોવાળોની દાવાનળથી રક્ષા.....	૨૭૦
૨૦.	વર્ષા અને શરદ્ ઋતુનું વર્ણન.....	૨૭૩
૨૧.	વેણુગીત.....	૨૮૭
૨૨.	ચીરહરણ.....	૨૯૮
૨૩.	વિપ્રભાર્યાઓ પર અનુગ્રહ.....	૩૦૭
૨૪.	ઈન્દ્રયજ્ઞનિવારણ.....	૩૨૦
૨૫.	ગોવર્ધનધારણ.....	૩૩૧

અધ્યાય નં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
૨૬.	શ્રીકૃષ્ણના પ્રભાવ વિષે નંદરાયજી અને ગોવાળોની વાતચીત	૩૩૯
૨૭.	શ્રીકૃષ્ણનો અભિષેક	૩૪૫
૨૮.	વરુણલોકમાંથી નંદરાયજીનું પ્રત્યાગમન	૩૫૪
૨૯.	રાસલીલાનો આરંભ	૩૬૦
૩૦.	શ્રીકૃષ્ણના વિરહમાં ગોપીઓની દશા	૩૭૭
૩૧.	ગોપીગીત	૩૯૦
૩૨.	ભગવાનનું પ્રાકટ્ય અને ગોપીજનોને આશ્વાસન	૪૦૧
૩૩.	મહારાસ	૪૦૯
૩૪.	સુદર્શન અને શંખચૂડનો ઉદ્ધાર	૪૨૫
૩૫.	યુગલગીત	૪૩૦
૩૬.	અરિષ્ટાસુરનો વધ - કસ દ્વારા અકૂરજીને પ્રજમાં જવાનો આદેશ	૪૪૧
૩૭.	કેશી દૈત્ય અને વ્યોમઃસુરનો ઉદ્ધાર તથા નારદજીની સ્તુતિ	૪૪૯
૩૮.	અકૂરજીની પ્રજયાત્રા	૪૫૯
૩૯.	શ્રીકૃષ્ણ-બલરામનું મથુરાગમન	૪૭૩
૪૦.	અકૂરજી દ્વારા ભગવાન શ્રીકૃષ્ણની સ્તુતિ	૪૮૭
૪૧.	શ્રીકૃષ્ણનો મથુરામાં પ્રવેશ	૪૯૯
૪૨.	કુલ્જા પર કૃપા, ધનુષ્યભગ અને કસનો ગભરાટ	૫૧૦
૪૩.	કુવલયાપીડનો ઉદ્ધાર અને અખાડામાં પ્રવેશ	૫૧૮
૪૪.	ચામ્પૂર, મુષ્ટિક વગેરે મલ્લો અને કસનો ઉદ્ધાર	૫૨૬
૪૫.	શ્રીકૃષ્ણ-બલરામનો યજ્ઞોપવીત સંસ્કાર તથા ગુરુકુળપ્રવેશ	૫૩૬
૪૬.	ઉદ્ધવજીની પ્રજયાત્રા	૫૪૮
૪૭.	ભ્રમરગીત	૫૬૦
૪૮.	ભગવાનની કુલ્જા અને અકૂરગૃહે પધરામણી	૫૮૩
૪૯.	અકૂરજીનું હસ્તિનાપુરગમન	૫૯૨

દશમ સ્કંધ ઉત્તરાર્ધ

૫૦.	જરાસંધ સાથે યુદ્ધ અને દારકાપુરીનું નિર્માણ	૫૯૯
૫૧.	કાળયવનનો નાશ અને મુચુકુન્દની સ્તુતિ	૬૧૨
૫૨.	શ્રીકૃષ્ણ દ્વારા રુક્મિણીજીના સંદેશાનો સ્વીકાર	૬૨૭
૫૩.	રુક્મિણીહરણ	૬૩૭

અધ્યાય સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંશ
૫૪.	શ્રીકૃષ્ણ-રુક્મિણી-વિવાહ	૬૫૦
૫૫.	પ્રદ્યુમ્નનો જન્મ તથા શમ્બરાસુરનો વધ	૬૬૨
૫૬.	સ્યમન્તક મણિની કથા, જામ્બવતી અને સત્યભામા સાથે શ્રીકૃષ્ણનો વિવાહ	૬૬૮
૫૭.	સ્યમન્તકહરણ, શતધન્વાનો ઉદ્ધાર, દારકામા અકૂરજીને તેડું	૬૭૮
૫૮.	ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના બીજા વિવાહોની કથા.....	૬૮૭
૫૯.	ભૌમાસુરનો ઉદ્ધાર અને સોળ હજાર એકસો કન્યાઓ સાથે ભગવાનનો વિવાહ	૬૯૮
૬૦.	શ્રીકૃષ્ણ-રુક્મિણી સંવાદ	૭૧૦
૬૧.	ભગવાનનાં સંતાનોનું વર્ણન તથા અનિરુદ્ધના વિવાહમાં રુક્મીનો વધ.....	૭૩૦
૬૨.	ઉષા-અનિરુદ્ધમિલન.....	૭૩૮
૬૩.	ભગવાન શ્રીકૃષ્ણ સાથે બાણાસુરનું યુદ્ધ	૭૪૫
૬૪.	નૃગરાજા ઉપર અનુગ્રહ.....	૭૫૮
૬૫.	શ્રીબલરામજીનું વ્રજગમન	૭૬૮
૬૬.	પૌંડ્રક અને કાશિરાજનો ઉદ્ધાર	૭૭૫
૬૭.	દિવિદનો ઉદ્ધાર	૭૮૨
૬૮.	બલરામજીનો કૌરવો પર ક્રોધ અને સામ્બના વિવાહ	૭૮૭
૬૯.	દેવર્ષિ નારદ દ્વારા ભગવાનની ગૃહચર્યાનું દર્શન	૭૯૭
૭૦.	ભગવાન શ્રીકૃષ્ણની દિનચર્યા તથા જરાસંધના કેદી રાજાઓના દૂતનો સંદેશો ..	૮૦૭
૭૧.	ભગવાનની ઇન્દ્રપ્રસ્થમાં પધરામણી.....	૮૨૧
૭૨.	રાજસૂય યજ્ઞનું આયોજન અને જરાસંધનો ઉદ્ધાર	૮૩૩
૭૩.	રાજાઓ ઉપર ભગવાનની કૃપા.....	૮૪૬
૭૪.	શિશુપાલનો ઉદ્ધાર.....	૮૫૩
૭૫.	દુર્યોધનનો માનભંગ	૮૬૬
૭૬.	શાલ્વ સાથે યાદવોનું યુદ્ધ	૮૭૪
૭૭.	શાલ્વનો ઉદ્ધાર	૮૮૦
૭૮.	દત્તવક્ત્ર અને વિદૂરથનો ઉદ્ધાર તથા બલરામજી દ્વારા સૂતજીનો વધ	૮૮૮
૭૯.	બલ્લલનો ઉદ્ધાર અને બલરામજીની તીર્થયાત્રા	૮૯૭
૮૦.	શ્રીકૃષ્ણ દ્વારા સુદામાજીનું સ્વાગત.....	૯૦૨
૮૧.	સુદામાજીને ઐશ્વર્યની પ્રાપ્તિ.....	૯૧૨
૮૨.	શ્રીકૃષ્ણ-બલરામ સાથે ગોપગોપીઓનું મિલન	૯૨૩

અધ્યાય સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
૮૩.	ભગવાનની પટરાણીઓ સાથે દ્વૌપદીનો સંવાદ	૯૩૪
૮૪.	વસુદેવજીનો યજ્ઞમહોત્સવ	૯૪૭
૮૫.	શ્રીકૃષ્ણે પિતાને જ્ઞાનોપદેશ કર્યો તથા માતાને મૃત પુત્રો પાછા લાવી આપ્યા..	૯૬૫
૮૬.	અર્જુન દ્વારા સુભદ્રાહરણ અને ભગવાનની ભક્તો પર કૃપા	૯૮૩
૮૭.	વેદસ્તુતિ.....	૯૯૮
૮૮.	શિવજીનું સંકટમોચન.....	૧૦૬૮
૮૯.	ભૃગુઋષિ દ્વારા ત્રિદેવોની પરીક્ષા	૧૦૭૭
૯૦.	ભગવાન શ્રીકૃષ્ણના લીલાવિહારનું વર્ણન.....	૧૦૮૦
૯૧.	આરતિ બાલકૃષ્ણકી કીર્ત્તિ	૧૧૦૪

મંગલાચરણ

વાસુદેવસુતં દેવં કંસચાણૂરમર્દનં ।	અસ્વખંડમણ્ડલાકારં વ્યાસં યેન ચરાચરમ્ ।
દેવકીપરમાનન્દં કૃષ્ણં વન્દે જગદ્ગુરુમ્ ॥	તત્પદં દર્શિતં યેન તસ્મૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥
કૃષ્ણાય વાસુદેવાય દેવકીનન્દનાય ચ ।	અજ્ઞાનતિમિરાન્થસ્ય જ્ઞાનાન્નનશલાકયા ।
નન્દગોપકુમારાય ગોવિન્દાય નમો નમઃ ॥	ચક્ષુરુન્મીલિતં યેન તસ્મૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥
નમઃ પદ્મજનાભાય નમઃ પદ્મજમાલિને ।	ગુરુર્બ્રહ્મા ગુરુર્વિષ્ણુઃ ગુરુર્દેવો મહેશ્વરઃ ।
નમઃ પદ્મજનેત્રાય નમસ્તે પદ્મજાદ્યયે ॥	ગુરુઃ સાક્ષાત્ પરબ્રહ્મ તસ્મૈ શ્રીગુરવે નમઃ ॥

બ્રહ્માનન્દં પરમસુખદં કેવલં જ્ઞાનમૂર્તિં

દ્વન્દ્વાતીતં ગગનસદૃશં તત્ત્વમસ્યાદિલક્ષ્યમ્ ।

એકં નિત્યં વિમલમચલં સર્વધીસાક્ષિભૂતં

ભાવાતીતં ત્રિગુણરહિતં સદ્ગુરું તં નમામિ ॥

ત્વમેવ માતા ચ પિતા ત્વમેવ ત્વમેવ બન્ધુશ્ચ સખા ત્વમેવ ।

ત્વમેવ વિદ્યા દ્રવિણં ત્વમેવ ત્વમેવ સર્વં મમ દેવદેવ ॥

महर्षिवेदव्यासप्रणीतं
श्रीमद्भागवतमहापुराणम्
श्रीधरीटीका एवं
गुजरातीव्याख्यासहितम्
[पञ्चम-खण्ड]
[एकादशः एवं द्वादशः स्कन्धः]

सच्चिदानन्दरूपाय विश्वोत्पत्त्यादिहेतवे ।
तापत्रयविनाशाय श्रीकृष्णाय वयं नमः ॥
सदा सेव्या सदा सेव्या श्रीमद्भागवती कथा ।
यस्याः श्रवणमात्रेण हरिश्चित्तं समाश्रयेत् ॥

अनुवादिका : श्रीमती वैदेही पार्थिवकुमार अध्यारु

विषय-सूची

પંચમ ખંડ

અધ્યાય સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
<hr/> એકાદશ સ્કંધ <hr/>		
૧.	યદુવંશને ઋષિઓનો શાપ	૧૧
૨.	વસુદેવજીને નારદજી દ્વારા ભાગવતધર્મનો ઉપદેશ	૨૩
૩.	માયા, માયાથી પર થવાનો ઉપાય તથા બ્રહ્મ અને કર્મયોગનું નિરૂપણ	૪૮
૪.	ભગવાનના અવતારોનું વર્ણન	૭૬
૫.	ભક્તિહીન મનુષ્યોની ગતિ અને ભગવાનની પૂજાવિધિનું વર્ણન	૮૭
૬.	ભગવાનને સ્વધામ પધારવા માટે દેવોની પ્રાર્થના	૧૧૧
૭.	અવધૂતોપાખ્યાન - પૃથ્વીથી માંડીને હોલા સુધીના આઠ ગુરુઓની કથા	૧૨૮
૮.	અવધૂતોપાખ્યાન- અજગરથી પિંગલા સુધીના નવ ગુરુઓની કથા	૧૫૧
૯.	અવધૂતોપાખ્યાન - ટિટોડાથી કીડા સુધીના સાત ગુરુઓની કથા	૧૬૬
૧૦.	લૌકિક તથા પારલૌકિક ભોગોની અસારતાનું નિરૂપણ	૧૮૩
૧૧.	બદ્ધ, મુક્ત અને ભક્તજનોનાં લક્ષણ	૨૦૧
૧૨.	સત્સંગનો મહિમા તથા કર્મ અને કર્મત્યાગની વિધિ	૨૨૨
૧૩.	હંસરૂપે સનકાદિને આપેલા ઉપદેશનું વર્ણન	૨૩૪
૧૪.	ભક્તિયોગનો મહિમા તથા ધ્યાનવિધિનું વર્ણન	૨૫૪
૧૫.	જુદી જુદી સિદ્ધિઓનાં નામ અને લક્ષણ	૨૭૧
૧૬.	ભગવાનની વિભૂતિઓનું વર્ણન	૨૮૫
૧૭.	વર્ણાશ્રમધર્મનિરૂપણ	૩૦૦
૧૮.	વાનપ્રસ્થ અને સંન્યાસીના ધર્મો	૩૧૯
૧૯.	ભક્તિ, જ્ઞાન તથા યમનિયમાદિ સાધનોનું વર્ણન	૩૩૫
૨૦.	જ્ઞાનયોગ, કર્મયોગ, ભક્તિયોગ	૩૫૨
૨૧.	ગુણ-દોષની વ્યવસ્થાનું સ્વરૂપ અને રહસ્ય	૩૬૮
૨૨.	તત્ત્વોની સંખ્યા અને પુરુષ-પ્રકૃતિનો વિવેક	૩૮૪

અધ્યાય સં.	વિષય	પૃષ્ઠાંક
૨૩.	એક તિતિશુ બ્રાહ્મણનો ઇતિહાસ.....	૪૨૩
૨૪.	સાંખ્યયોગ	૪૪૫
૨૫.	ત્રણેય ગુણોની વૃત્તિઓનું નિરૂપણ	૪૫૯
૨૬.	પુરૂરવાની વૈરાગ્યોક્તિ.....	૪૭૩
૨૭.	ક્રિયાયોગનું વર્ણન	૪૮૬
૨૮.	પરમાર્થનિરૂપણ.....	૫૦૬
૨૯.	ભાગવતધર્મોનું નિરૂપણ અને ઉદ્ધવજીનું બદરિકાશ્રમગમન	૫૩૦
૩૦.	યદુકુળનો સંહાર.....	૫૫૦
૩૧.	શ્રીભગવાનનું સ્વધામગમન.....	૫૬૨

દ્વાદશ સ્કંધ

૧.	કળિયુગના રાજવંશોનું વર્ણન.....	૫૭૩
૨.	કળિયુગના ધર્મ	૫૮૨
૩.	ભૂમિગીત	૫૯૪
૪.	ચાર પ્રકારના પ્રલય	૬૦૭
૫.	શ્રીશુકદેવજીનો અંતિમ ઉપદેશ	૬૨૩
૬.	રાજા પરીક્ષિતની પરમગતિ, જનમેજયનો સર્પયજ્ઞ અને વેદોના શાખાભેદ	૬૨૯
૭.	અથર્વવેદની શાખાઓ અને પુરાણોનાં લક્ષણ	૬૫૫
૮.	માર્કંડેયઋષિની તપશ્ચર્યા અને વરદાનપ્રાપ્તિ.....	૬૬૪
૯.	માર્કંડેયજીનું માયાદર્શન	૬૮૧
૧૦.	માર્કંડેય ઋષિને ભગવાન શંકરનું વરદાન	૬૯૦
૧૧.	ભગવાનનાં અંગ, ઉપાંગ અને આયુધોનું રહસ્ય.....	૭૦૧
૧૨.	શ્રીમદ્ ભાગવતની સંક્ષિપ્ત વિષયસૂચી	૭૧૭
૧૩.	વિભિન્ન પુરાણોની શ્લોકસંખ્યા અને શ્રીમદ્ ભાગવતનો મહિમા	૭૩૩
	શ્લોકાનુક્રમસૂચી.....	૭૪૧-૮૭૬